

Hoofdtoespraak Prinsjesdagviering 19 september 2017

Door: André Kalden

In de traditie die de Prinsjesdagviering inmiddels vormt, wordt de hoofdtoespraak om beurten vanuit een andere religie of levensbeschouwing gehouden.

Dit keer is de toespraak geïnspireerd door het boeddhistisch pad van onderricht en beoefening. Ik sta hier dus als boeddhist. Die bewering doet echter meteen wat ongemakkelijk aan.

De reden daarvan is, is dat ik hier in de eerste plaats sta als lid van een groep vrijwilligers die vanuit verschillende levensovertuigingen en geloofsrichtingen, ter inspiratie een inter-levensbeschouwelijke viering aanbiedt, en waarvan ik nu een aantal jaren deel uit mag maken.

Eenvoudigweg stellen dat de bron van inspiratie voor deze beknopte lezing het boeddhisme is, doet de werkelijkheid te kort. Zij, de mensen om mij heen, hier aanwezig, zij zijn het die mij inspireren om het thema van vandaag te beschouwen. Zij vormen de omgeving ook, die dit mogelijk maakt.

Elk jaar wordt door de participanten, de betrokken levensovertuigingen, een thema gekozen. Dit jaar is het thema "Vertrouwen tussen hoop en vrees".

Hoe kan er sprake zijn van vertrouwen als je in tijden van onzekerheid heen en weer geslingerd wordt tussen hoop en vrees? Wat zijn dan de voorwaarden toch vertrouwen te kunnen hebben?

Boeddha nam de mens en de wereld waarin we leven als uitgangspunt voor zijn onderricht. Hij leerde dat onze geest bepalend is voor hoe je je eigen leven en de wereld om je heen ervaart. Wanneer we ons goed voelen, gelukkig voelen, dan willen we als mens het liefst dat alles bij het oude blijft. We verlangen er dan naar dat het vertrouwde *niet* verandert. Maar verandering is nu *juist* wat onze leefwereld kenmerkt. Hechten aan wat is, kan daarom heel ongelukkig maken en angst veroorzaken, zo leerde hij.

Aan de andere kant is het *juist* zo dat *omdat* alles steeds verandert, niet alleen verval kan ontstaan, maar ook groei en bloei. Juist *omdat* alles verandert, kunnen we hoop hebben als we in een benarde situatie verkeren waarbinnen we zelf machteloos zijn en vrees ervaren. We kunnen dan denken: 'Ook dit gaat weer voorbij'. De veranderende aard van de wereld die ons angst inboezemt, is dus dezelfde die maakt dat we hoop kunnen hebben. Dat we de angst beter aankunnen.

Daarnaast wees Boeddha er op, en hij staat daarin niet alleen, dat onze geest - hoe we voelen en denken - heel erg beïnvloed wordt door onze omgeving. De kinderen hier aanwezig zullen dat herkennen. Als je op school zit in een fijne klas, met leraren die heel enthousiast zijn en boeiend kunnen vertellen, dan kan school heel leuk zijn. Maar als je gepest wordt, of de leraren zijn er niet aardig, en de lessen zijn saai, dan is het echt veel minder leuk.

Zo is het ook met vertrouwen. Hoe je omgeving zich gedraagt en of de omgeving van betekenis voor je is geweest, of deze *ondersteunend* voor je is, bepaalt heel erg of je vertrouwen hebt, *kunt* hebben.

Het is op dit punt dat ik kom op onze eigen verantwoordelijkheid binnen de wereld van hoop en vrees waarin we verkeren.

Op gebied van vertrouwen is er niet zoiets als een eigen vrije wil in de zin dat je tegen jezelf kunt zeggen: *nu* heb ik vertrouwen, en het dan ook ervaren. Iedereen wil graag vertrouwen hebben, dat voelt immers veel prettiger dan het niet te hebben. Maar dat moet wel *mogelijk* worden gemaakt.

Zoals een plant vruchtbare grond en water nodig heeft om te bloeien, zo heeft vertrouwen een bepaalde omgeving nodig om in ons op te kunnen rijzen. Het is aan *ons* om die omgeving voor de ander te helpen creëren en te onderhouden.

Vorige maand verscheen er een artikel in de Groene Amsterdammer waarin de auteur, Sanne Bloemink, constateerde dat de mens als autonoom individu in zijn biosfeer, steeds meer ter discussie wordt gesteld. Ze schrijft: “Steeds meer gaan we inzien dat we op allerlei manieren verbonden zijn met onze omgeving, dat we onderdeel zijn van grotere ecosystemen. “ Hoewel vanuit een andere optiek beschreven is dit de kernboodschap van onderlinge afhankelijkheid die Boeddha ons meegaf.

Een aantal jaren geleden vroeg een journaliste aan de Dalai Lama: ‘Wat is het verschil tussen u en mij?’ En de Dalai Lama antwoordde: ‘Er is geen verschil.’ ‘Maar er moet een verschil zijn’, zei de journaliste. ‘Nee’, was weer het antwoord, ‘dat is er niet’. ‘Natuurlijk wel, met alle respect’, zei de journaliste, ‘u bent de Dalai Lama en ik ben gewoon journalist, er *moet* toch een verschil zijn?’ ‘Nou, als ik dan toch een verschil moet noemen, zei de Dalai Lama, dan is het dat u mij ziet als de ander, als iemand die anders is, en ik u niet.’

In onze omgeving zijn wij de ander. Maar erg anders zijn we niet. Vertrouwen vraagt om een omgeving die erkent dat we met die omgeving verbonden zijn. Het vergt het besef dat we zelf de omgeving van de ander vormen, en helpen vormen. Een omgeving waarin een ander vertrouwen kan hebben, hoop kan hebben, of niet. Het vergt het inzicht dat de ander zo anders niet is dan wij, en van betekenis wil zijn, en gelukkig; net als wij.

Ik begon te zeggen dat deze korte lezing niet alleen door het boeddhisme, maar juist ook door de mensen hier om mij heen is geïnspireerd. Kernachtiger dan de Dalai Lama het in ander verband verwoordde, kan ik niet uitdrukken wat ons bindt. Daarom wil ik hem ter afsluiting nogmaals aanhalen:

Hij zegt: ‘Wat ons verenigt in vriendschap en samenwerking, is niet dat we dezelfde politieke opvattingen delen, of dezelfde religie. Het is veel simpeler: het is een gedeeld geloof in compassie, in menselijke waardigheid en in het aangeboren vermogen van de mens om een positieve bijdrage te leveren aan een betere en zinnellere wereld.’

In de hoop dat dit gedeelde geloof u allen mag inspireren en binden, dank ik u voor uw welwillende aandacht. (7:00)